

A 2022-es népszámlálás tragikus komédiája vagy komikus tragédiája

14

A népszámlálás kezdetekor, az aktuális valóság ismerete előtt lehettek illúzióink: „A korábbi adatvédelmi biztos (e szöveg szerzője) a Hírklikknek elismerte, hogy a társadalom egy jó részében okkal nincs bizalom az állam iránt, de – mint hangsúlyozta – ebből nem következik az, hogy a statisztikai adatfeldolgozásban visszaélések lesznek. Saját tapasztalatai is ezt mondják vele, hiszen amíg erre rálátása volt, a KSH anonimizálta a népszámlálási adatbázist, »s feltételezem, hogy ez azóta sem változott«. Emellett a statisztikai hivatalnak is elemi érdeke, hogy bízzon benne a társadalom – hangsúlyozta.”¹ Ez az írás már arról szól, hogy noha ezzel kapcsolatban vannak történelmi tapasztalatok, a KSH talán nem is ismeri elemi érdekeit.

Mostanra lezárult az idei népszámlálás online szakasza, és véget ért a manuális szakasz, amely november 28-ig tartott. Azokat, akik nem töltötték fel a Központi Statisztikai Hivatal² oldalára a válaszaikat, most keresik meg november 20-ig – hacsak az online határidőt a krónikus hivatali impotencia miatt nem hosszabbítják meg – a KSH kérdezőbiztosai a kérdőívekkel. Akik sem

online, sem a személyes szakaszban nem töltötték ki a kérdőívet, azok a település jegyzőjénél ezt még pótolhatták november 21–28. között.

A tervek szerint ez az utolsó, még az állampolgárok közvetlen megkérdezésén alapuló népszámlálás. Ehhez képest viszont ijesztő, előre elképzelhetetlen rendetlenséggel, a 21. században érthetetlen informatikai-technikai zűrzavarral³ indult. A népszámlálás online rendszere szó szerint azonnal összeomlott. Ezt aztán valahogy összedrótozták, de ezt követően a kérdezőbiztosok is és az általuk felkeresendő állampolgárok is a polgárok személyes adatai nyilvántartásának felfoghatatlan mértékű káoszát tapasztalták. Nemcsak hogy a korábban online válaszolókat is kényszerűen zaklatták a kérdezőbiztosok, de ráadásul több kérdezőbiztost is kiküldtek ugyanahhoz az állampolgárhoz!⁴ A manuális face to face adatfelvétel zűrzavarára még visszatérünk.⁵ A technikai mellett a személyes adatok felvétele körüli tartalmi kérdőjelek nem kevésbé súlyosak.

De ennek leírása előtt, hogy lássuk a tétet, nézzünk a múltba!

¹ <https://hirklikk.hu/kozelet/majtenyi-laszlo-nem-tartja-indokoltanak-a-nepszamlalas-miatt-aggodalmakat/404779> (Az újságíró által adott cím pontatlan, a nyilatkozat tartalma ennél szkeptikusabb.)

² Miért nem Nemzeti ez a hivatal is, ki érti, trehányság!

³ https://hvg.hu/itthon/20221001_Az_elso_napon_osszeomlott_a_nepszamlalasi_rendszer

⁴ A manuális adatfelvétel is katasztrofálisan indult: <https://telex.hu/belfold/2022/10/21/nepszamlalas-szamlalobiztos-informatika-rendszer-szemelyes-terepmunka-akadozik>

⁵ https://hvg.hu/itthon/20221107_Nepszamlalas_szamlalobiztos_rendszerhibak

Az eltelt ezer évek, de még a századok is, mivel az akkor kiontott vér régen felszáradt, és a jajok emléke elenyészett, egyrészt aranyfüsttel vonják be a történeteket, másrészt a ma emberének is tanulságul szolgálnak. Ha a múlt történeteit nem látjuk, akkor sajnos a jelent sem értjük. Emiatt járunk körbe-körbe, ezért követi el minden nemzedék ugyanazokat az ostobaságokat.

Visszfények a múlt kútjának víztükrén – ismétlődő történetek?

Az Ó- és az Újszövetség kora, akárcsak az új- és még újabb kor történetei, mondják, a jelen tanítómesterei. Van ebben valami. A nyilvántartás ugyanolyan régi, mint az írott történelem. Az írásbeliség ugyanis azonos az adatrögzítés kezdetével, az adatrögzítés pedig kéz a kézben jár az alattvalók számbavételével.

A sokaság, a nép megszámlálhatatlansága, de mégis megszámlálása mind az Ó-, mind pedig az Újszövetségben egyike a Biblia alapmotívumainak. Az Ószövetség szerint a sokaság szép. A megszámlálhatatlanul sok ivadék személyes gyönyörűség. „És olyanná tészem a te magodat, mint a földnek pora, hogyha valaki megszámlálhatja a földnek porát, a te magod is megszámlálható lesz.”⁶ „És kivivé őt, és monda: Tekints fel az égre, és számláld meg a csillagokat, ha azokat megszámlálhatod; – és monda nékie: Így lészen a te magod.”⁷

Mózes vagy Dávid, kinek volt igaza?

Különösen figyelemreméltóan mai világunkban is tanulságos, hogy az Úr maga, a helyzet függvényében, mennyire másként kezeli a népszámlálásokat.⁸ Az ószövetségi szöveg is jelzi, hogy a szuverén, amikor népet számol, jó szándéka esetén is könnyen lép a zsarnokság ösvényére, azaz közelít a határsértéshez, amit pedig az Úr az akkori elmesélés szerint, ha jóváhagyása nélkül történik meg, mindig rossz néven is vesz, ellene elkövetett lázadásnak tart.

Mózes kétszer is megszámloltatta a népet. Először az Egyiptomból való kivonuláskor, azután pedig az Ígéret Földjére való belépés előtt. Isten kiválasztott emberét irányította is, közben a dolgok mikéntje tekintetében magára is hagyta választottját:

„Szóla pedig az Úr Mózesnek a Sinai pusztájában, a gyülekezet sátorában, a második hónapnak elsején, az Egyiptom földéből való kijövetelök után a második esztendőben, mondván: Vegyétek számba Izráel fiainak egész gyülekezetét, az ő nemzetségeik szerint, az ő atyáiknak háznépe szerint, a neveknek száma szerint, minden férfiút főről főre, húsz esztendőstől fogva és feljebb, mindent, a ki hadba mehet Izráelben; számláljátok meg őket az ő seregök szerint, te és Áron.”⁹

Az Ószövetséget általában, az Újszövetséget részben jellemzi, hogy az isteni személyek kijelentenek, ítéleznek, olykor döntéseket hoznak, cselekvésre szólítanak, intenek és

⁶ 1Móz 13,16 (Károli Gáspár fordítása, akárcsak a továbbiakban.)

⁷ 1Móz 15,5

⁸ <https://zope.lutheran.hu/honlapok/csillaghegy/385>, Majtényi László: Mózes megszámlol, akárcsak Dávid – de hol a különbség?, Hét Hárs, 47–48. o.

⁹ 4Móz 1,1–3

büntetnek, de nem magyarázkodnak. A tettek, intelmek, felszólítások, csodák és jövedelmek értelmét, korlátozott értelmünkkel nekünk kell időről időre újból és újból feltárnunk. A blaszfémnek vagy mai fogalmainkat visszavetítőnek tűnő magyarázat – ezért készséggel bocsánatot kérek –, azaz a népszámlálásra részletező felszólítás és azt követő jóváhagyás indoka a jogosultságok nyelvén az, hogy Mózes mindkét (!) népszámlálásának adatkezelése megfelel az Úr által kigondolt üdvtervnek, azaz mai, jogias szóhasználatunkban az *alkotmányos* követelménynek!

Mégis van ebben a felsőbb jóváhagyás dacára a szuverén vezetőt meg nem illető hatalmi túlzás, a többiek tekintetében pedig kifogásolható alárendelődés, ami a szuverénre és – gondoljunk bele, ugyancsak logikus – a neki alávetettekre egyaránt ránehezedik. Izrael Istene szerint egyetlen Urat kell szolgálni. Ebből fakadóan a lényeg ezredévek óta keveset változik, mint azóta is mindig, a nép maga fizeti meg megszámlálásának árát. Az Úr így szólott: „Mikor Izráel fiait fejenként számba veszed, adja meg ki-ki életének váltóságát az Úrnak az ő megszámláltatásakor, hogy csapás ne legyen rajtok az ő megszámláltatásuk miatt.”¹⁰ (Ez Dávid történeténél lesz igazán világos, Dávid ugyanis zsarnok, és ezt a nép, az Úrnak nem tetsző módon, sajnos eltűri.)

Ellenben tehát Mózes mindkét népszámlálása elnyeri az Úr tettségét. Igen, igen, de – noha egyéb okokra utalva – a szigorú Úr Mózes magát, korábbi bűnei miatt, nem engedi az Ígéret Földjére lépni.

Dávid király viszont később ugyancsak hadi vállalkozás érdekében számlálja meg a népet. Csakhogy ez a szomszédság elleni hódító háború. Már a népszámlálás ténye maga kiváltja az Úr haragját:

„Megszámlálá pedig Dávid a népet, a mely vele vala, s ezredeseket és századosokat rendele föléjük.”¹¹

„Minekutána pedig Dávid a népet megszámlálta, megsebhedék az ő szíve, és monda Dávid az Úrnak: Igen vétkeztem abban, a mit cselekedtem. Azért most, óh Uram, vedd el, kérlek, a te szolgádnak álnokságát; mert felettele esztelenül cselekedtem!”¹²

„És mikor felkelt reggel Dávid, szóla az Úr Gád prófétának, a ki Dávidnak látnoka vala, ezt mondván: Menj el, és szólj Dávidnak: Ezt mondja az Úr: Három dolgot adok elődbe, válaszd egyiket magadnak ezek közül, hogy a szerint cselekedjem veled. Elméne azért Gád Dávidhoz, és tudtára adá néki, és monda néki: Akarod-e, hogy hét esztendeig való éhség szálljon földedre? Vagy hogy három hónapig ellenségeid előtt bujdosál és ellenséged kergessen téged? Vagy hogy három napig döghalál legyen országodban? Most gondold meg és lásd meg, micsoda választ vigyek annak, a ki engem elküldött. És monda Dávid Gádnak: Felettele igen szorongattatom; de mégis, hadd essünk inkább az Úr kezébe, mert nagy az ő irgalmassága, és ne essem ember kezébe. Bocsáta annakokáért az Úr döghalált Izráelre, reggeltől fogva az elrendelt ideig, és meghalának a nép közül Dántól fogva Beersebáig, hetvenezer férfiak.”¹³

¹¹ 2Sám 18,1

¹² 2Sám 24,10

¹³ 2Sám 24,11–15

¹⁰ 2Móz 30,12

Végül tehát az összeírás, a népszámlálás miatt az Úr legkegyetlenebb fegyvere: a döghalál tizedeli meg Izráelt.¹⁴

Jézus és az e világi hatalom, az újabb népszámlálás

Jézus születésének története maga is a megfigyelés kultúrtörténetének része. Ha elmaradt volna (nem maradhatott el, jóra fordul a gonoszság) a nép összeírása, már másképpen szólna az Evangélium.

„És elment az angyal. József az ács pedig, amikor eljött az elrendelt népszámlálás ideje, elővezette szamarát, felrakta rá az útra szükséges kis motyóját, felültette a várandós Máriát, és elmentek Názáretből Júdeába, a Betlehem nevű városkába, hogy ott annak rendje és módja szerint beírják őket is.”¹⁵

Jézus beleszületett az összeírásba, és aztán életének minden nyilvános és titkos részletét – túrte, mert tudta, hogy ez is az üdvtervet szolgálja

¹⁴ Az Úr haragja kétségkívül jogos, és ha tetteit szokás szerint nem magyarázza, számunkra is érthető. Az Úr az egyes összeírások jogosságát a célhoz kötöttség függvényében bírálja el. Ha a népszámlálás például az Igéret Földjének megszerzése érdekében történik, helyes, ha az egyik szomszéd leigázásának, csak Dávid dicsősége érdekében történik, akkor bűnös. Ehhez csak annyit tennék hozzá, bár tudom, nem illik az Úr tetteit vitatni, de talán még az alábocsátott döghalálnál is bölcsebb gondolat lett volna Dávidra lesújtani, nem pedig a népre. Az Úr tehát Dávid bűnéért Dávidot kímélte meg, nem a népet. Ez azóta többször ismétlődött. Mikor tudós teológus barátomtól a magyarázatot kérdeztem, azt a figyelemre méltó értelmezést adta, hogy a nép azért bűnhődött, mert elviselte a zsarnokot, Dávidot. Dávid viszont a büntetését később ugyancsak elvette, másként.

¹⁵ A Názáreti Jézus története: Károli Gáspár fordítása alapján írta Vas István. Helikon, 1985.

–, akárcsak később Budán és Pesten Pintér szolgái a mai magyarokat hallgatták le a Pegazus idejében, szorgos fülek fülelték és szorgos szájak jelentették. Ha nem árulkodtak volna róla spiclik, júdások, a megváltás is elmaradt volna. A szuverén, ideértve természetesen a német demokratikus Stasi üzemeltetőjét is, a spiclikedéssel rendszerint kihívja a sorsot. A spiclik és gazdái, megbízói az üdvtörténet szorgos munkásai.

A korai forrásokat nem csak a Biblia régebbi, újabb történeteiben találjuk. Később a középkor hajnalán Hódító Vilmos a 11. században alattvalóiról, főleg az adózók azonosítása céljából, gyűjtötte össze az adatokat.¹⁶

A modernitás elkezdődik...

Nálunk a népszámlálások sora II. Józseffel kezdődött. Az összeírás elvben 1784–1785-ben kezdődött, a császár 1784. július 16-án rendelte el, az adatfelvétel viszont 1787-ig elhúzódott. A hazai házzámozás amúgy ugyancsak II. József érdeme, addig nem voltak értelmezhető címek. A császár rendeletére „[m]inden ház homlokzatára felfestették a számot, s hátul, a ház fedett részében is valahol fel kellett tüntetni azt”.¹⁷

II. József a felvilágosodás *abszolutista* híve, a népszámlálással is lekéztette a nemesi nemzetet. A fricska, hogy a nemesi előjogok a házakon nem látszottak, csattanója pedig, hogy nem csak a nemesek és a nemtelenek épületeinek homlokzatára kerültek egységes számok, de még az

¹⁶ <https://www.nationalarchives.gov.uk/domesday/>, <https://www.britannica.com/topic/Domesday-Book>

¹⁷ https://www.ksh.hu/statnap10_elso_nepszamlalas

uralkodó lakhelyére, a Burg épületére is! Lett is ebből vármegyei ribillió, volt eb ura fakó és kardok csörömpölése, Ugocsa non coronat! Tiltakozunk! „A Komárom megyei nemesség mégis azzal a felterjesztéssel élt, hogy ha már nemesi lakjaikat a köznép házaival így egy kalap alá veszik, legalább fekete helyett zöld festéket használjanak esetükben.”¹⁸ II. József, gondolom, kacagva, nem engedett. A népszámlálás célja pedig, akárcsak Mózes és Dávid király akciói esetében elsősorban a sorozható újoncok létszámának felmérése volt. Megszámolták a községeket, házakat és háztartásokat, valamint az embereket: vallásukat, nemüket életkorukat, társadalmi státuszukat.¹⁹ Az előzetes vá-
rako-
záshoz képest, az uralkodó nagy örömére, az ország népesebbnek bizonyult. „A népszámlálás eredménye szerint Magyarországon a lakosság száma mintegy 6,5 millió, Horvátorszá-
gáé 650 ezer és Erdélyé 1,5 millió, összesen tehát több mint 8,5 millió fő (illetve az újabb kutatások szerint 9,2 millió fő) volt... Mivel friss adatokra a későbbiekben is szükség volt, azután 1805-ben, 1820-ban, 1838-ban, 1850-ben és 1857-ben is tartottak népes-
ség-összeírásokat, amelyek azonban csak részösszeírások voltak.”²⁰

...és kiteljesedve folytatódik

A statisztikai szolgálatot 1867-ben hozták létre Keleti Károly vezetésével. Az első valóban modern, szabadelvű jogelveket is követő népszámlálásra szinte közvetlenül a

kiegyezés után 1869-ben,²¹ más források szerint 1870-ben²² került sor. Ha kifejtésére nincs is itt hely, ez is megmutatja, hogy a dualizmus állama számunkra is civilizációs esélyt jelentett.²³ A válaszadás, mint azóta is mindig, kötelező volt.²⁴ A népszámlálást korszerű magánélet-védelmi, mai szavakkal, mondhatjuk, adatvédelmi elvekkel támasztották alá, amelyek ma is megfelelőek „...a begyűlt anyag a kebelbeli [...] statisztikai hivatal által fog feldolgoztatni és az egész nemzet használatára közzététetni”. Ha pedig olyan „balítéletek” merülnének fel, hogy a népszámlálás „...oly célzatú puhatolás akarna lenni, amely új terhek kiszabására, adó felemelésére fogna vezetni, ezeket el kell oszlatni”.²⁵

A totalitárius beszakadás

Szépen, rendben csordogáltak a népszámlálások. Azután baj történt, a rettenetes következményekkel járó 1941. évi népszámlálás szervei hibája volt, hogy noha törvényben rendelték el,²⁶ rendelkezéseit csak rendeletben szabályozták.²⁷ A későbbi visszaélést az tette lehetővé, hogy az adatok feldolgozása után a személyes kérdőíveket nem semmisí-

²¹ Dr. Lakatos Miklós: Az adatvédelmi szabályozások a magyar népszámlálások tükrében, https://www.ksh.hu/statszemle_archiv/2000/2000_10-11/2000_10-11_794.pdf

²² https://www.ksh.hu/nepszamlalas/magyarorszag_i_nepszamlalasok_tortenete

²³ Az 1869. évi III. törvény rendelte el.

²⁴ „Mindenki köteles a népszámlálás alkalmával számbaveendő adatokat saját maga, családtagjai, hozzátartozói és lakói után híven bevallani.”

²⁵ Dr. Lakatos Miklós: Az adatvédelmi szabályozások a magyar népszámlálások tükrében, https://www.ksh.hu/statszemle_archiv/2000/2000_10-11/2000_10-11_794.pdf

²⁶ 1940. évi XXX. törvény.

²⁷ 8558/1940. M. E. sz. rendelet.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Az összlakosság 5 százaléka magyar nemes, Magyarországot, Erdélyt Horvátországot tekintve a lakosság 40 százaléka volt magyar nemzetiségű.

²⁰ <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=5865>

tették meg, az adatállományt az akkori gyakorlatnak megfelelően nem anonimizálták.

„A második világháború után – a nem jogállamiság talaján álló – politikai-társadalmi folyamatok nagy csapást mértek a statisztikai adat-szolgáltatási rendszer hitelességére... Az 1941. évi népszámlálás adatállományának nemzetiségre és anyanyelvre vonatkozó információit ugyanis felhasználták a magyarországi németek ellen 1945-ben, aminek következtében a német lakosság jelentős részét kitelepítették az ország területéről...”²⁸

Az 1945. augusztus 2-án aláírt potsdami szerződés, a magyarországi németekre kifejezetten utalva, a kollektív bűnösség vállalhatatlan és tűrhetetlen elvét fogadta el. Ez nyitott kaput a hazai németek kitelepítése előtt, amely azonban, ne mutogassunk másra (!), az akkori magyar Országgyűlés büntette volt. A kitelepítésre kötelezettek listáját az 1941. évi népszámlálás nem anonimizált személyes adatai alapján állították össze, közülük a trianoni országterületen 487 414 személy vallotta magát német anyanyelvűnek és 303 419 német nemzetiségűnek (a második csoport értelemszerűen része az elsőnek).²⁹

Közülük kétszázhuszezer magyarországi németet űztek el. Az 1941-ben több mint háromszázezres létszámról a magukat német nemzetiségűnek azonosítók száma 1949-re

kevesebb mint 1 százalékára (2617) zuhant, majd az azt követő népszámlálások alkalmával ugyan lassú emelkedést mutatott, de messze elmaradt a valós tényektől. A KSH-t évtizedekig sújtotta a bizalomvesztés.³⁰ A statisztikával szembeni ellenérzés mérete az eredményeket hiteltelenítő hatásokkal gyakran drámai!³¹

Említenünk kell, hogy 1945-ben a *Magyar Nemzet*ben a magyarországi németek kitelepítése ellen több nagyszerű magyar ember, köztük többen a zsidóüldözés, a német megszállás személyes fenyegetettjei, kárvallottai, így tiltakoztak: „*az embertől otthonát, környezetét, faluját, házát, földjét, kenyerét, vizét ember-ségesen elvenni nem lehet. És ez ellen akarunk mi felszólalni és ez ellen kell az egész magyar társadalomnak tiltakoznia.*”³² Eközben a parlamentben a *magyar demokraták*, pártkö-

19

³⁰ Lásd: Lakatos Miklós, i. m.

³¹ https://iase-web.org/islp/documents/posters2017/2_Hungary_Poster.pdf

³² Magyar Nemzet, 1946. január 18., az aláírók: Bálint Imre, Baranyai Lipót, Csathó Kálmán, Csécsy Imre, Dessewffy Gyula, Faragó László, Fenyő Miksa, Fischer József, Fodor József, Füst Milán, Gellért Oszkár, Hel-tai Jenő, Horváth Zoltán, Jendrassik György, Kassák Lajos, Kéthly Anna, Varannai Aurél, Nagy Lajos, Parragi György, Pátzay Pál, Radnóti József, Sík Sándor, Supka Géza, Szőnyi István, Wesselényi Miklós, Zsolt Béla.

³³ „Dálnoki Miklós Béla kormánya első teendői között jelölte meg az Ideiglenes Nemzetgyűlés színe előtt 1944. december 21-én, hogy „Népi és demokratikus országot akarunk felépíteni, [...] megtisztítva a hazaáruló németiségtől (Egy hang: Ki velük?!), amely mindent lekicsinyelve, amely magyar, kérkedve állott a hitlerista rablók szolgálatába és elárulta azt a Magyarországot, ami neki otthont adott, amikor vándorbottal a kezében és batyuval a hátán jött be a gazdag magyar vidékre letelepedni

²⁸ Dr. Lakatos Miklós, uo. és forrása: Fehér István: A magyarországi németek kitelepítése 1945–1950. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.

²⁹ Ungváry Krisztián: A potsdami történetírás legendái a történetírásban. 2015, OSZK, <http://www.rev.hu/hu/node/141>

A külső világ

A népszámlálás, mint láttuk, néhány ezer éve az egyik legfontosabb kijelzője, mutatója a magánélet korlátozhatóságának.

Az USA-ban az első népszámlálást 1790-ben tartották, és akkor csak négy kérdést tettek fel. 1830-ban két érzékeny személyes kérdést tettek fel: hogy süket-e, illetve vak-e a válaszoló. 1860-ban már 142 kérdést tettek fel. 1890-ben a kérdések már egyaránt kiterjedtek a betegségekre, testi hibákra, jövedelemre, pénzügyi helyzetre, és – alapvető változás – ekkor alkalmazták először Herman Hollerith lyukkártyakészülékét. Az adatokat három év alatt dolgozták fel. A nagy számítógépek megjelenésével 1946-ra az információgyűjtés forradalma következett be. A számítógépek egyik legfontosabb megrendelője kezdetben a Népszámlálási Hivatal volt. Az USA a magánéletvédelem terén is hagyományosan leghátul kullog. Nem csak a japán amerikaiak népszámlálásos üldözése, de a mccarthismus és a terrorfenyegetésre rosszul válaszoló Patriot Act is szomorú példa erre.

A Német Szövetségi Alkotmánybíróság az 1983. évi népszámlálási törvényről hozott 1983. december 15-i határozatával³⁴ gazdagította lényeges mértékben a nemzetközi adatvédelem jogi érvkészletét³⁵. A

bíróság az adatvédelem alkotmányi alapját az Alaptörvényből vezette le.³⁶ Álláspontja szerint „[a]z alapjog biztosítja az egyénnek azt a jogát, hogy alapvetően maga döntsön személyes adatainak kiszolgáltatásáról és felhasználásáról”. Ez az információs önrendelkezési jog első megfogalmazása jogi dokumentumban. E jog a bíróság szerint csak túlnyomó közérdekből, az arányosság követelményét szem előtt tartva korlátozható, olyan óvintézkedések mellett, melyek biztosítják a személyiségi jogok védelmét.³⁷ Az egyre szofisztikáltabb megfigyelési technológiák totális elterjedése, az adatvédelem eredeti intencióitól távolabb kerülő EU adatvédelmi rendeletének (GDPR) és a 2022-es hazai népszámlálás korában érdemes felidéznünk a német alkotmánybíróság népszámlálási döntésének leitmotivját, amely szerint az a polgár, aki nem tudja, hol kik milyen személyes adatait tartják nyilván, feladja azt a természetes törekvését, hogy saját benső késztetéseit kövesse, ehelyett hajlamos lesz arra, hogy magatartásában külső, tőle idegen elvárásoknak feleljen meg, feladja személyiségét.

Sokszor halljuk, hogy a jogállamot nem szabad a személyes adatok gyűjtésében korlátozni, hiszen nem fog visszaélni vele, a diktatúra esetében meg mindegy, milyen adatállományokkal rendelkezik, kiszemelt ál-

(Egy hang: Deportálni őket?!).” Ezzel egyenlőséjelet tett egy etnikumhoz tartozás és a ha-zaárulás között.” (Ungváry Krisztián uo.)

³⁴ 15.12.1983 Case No.: 1 BvR 209, 269, 362, 420, 440, 484/83

³⁵ Urteil vom 15. Dezember 1983 Aufgrund der mündlichen Verhandlung vom 18. und 19. Oktober 1983 (1BvR 209, 269, 362, 420, 440, 484–83, Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts, Tübingen, 1984. 1–71. o., Magyarul: Informatika – jog-közigazgatás, Budapest, 1991. 6.1-6.39.

³⁶ 2. cikk (1) „Mindenkinek joga van arra, hogy saját személyiségét szabadon kibontakoztassa, amennyiben az mások jogait nem sérti és nem ütközik az alkotmányos rendbe, vagy az alkotmányos törvénybe.” 1 cikk (1) „Az emberi méltóság sérthetetlen. Annak tisztelete és védelmezése kötelező minden állami hatalom számára.”

³⁷ Majtényi László: Információs és médiajog I. Bíbor Kiadó, 2010. 48–49. o.

dozatait mindenképpen megtalálja. Ezt a vélekedést a történelem cáfolja. A visszaélés technikai előfeltételei a hatalom kezébe jutó megbízható adatházisok. Szomorú tény, de a statisztikai célra gyűjtött adatokat nemcsak a náci, a kommunista, hanem a jogállamok történelmében is felhasználták jogfosztásra.³⁸ A gyűlölet torz tömegérzúlete bárhol, fejlettnék gondolt demokráciában is utat törhet magának. Nem példa nélküliek a visszaélések a szabad világban sem. Erre és a háborús hisztériára ijesztő példa a japán származású amerikaiak deportálása a második világháború idején,³⁹ akárcsak a magyarországi németek sorsa a világháború utáni fiatal magyar köztársaságban. A falakkal, szögesdróttal körbekerített amerikai lágereket maguk az USA hatóságai nevezték koncentrációs táboroknak. Noha ezek kétségkívül nem megsemmisítő táborok voltak, bűntelen emberek számára – sokan közülük az USA-ban születtek – kegyetlen és értelmetlen büntetés volt.

Alkotmányos

Magyarországból autokráciába

Az 1990. évi népszámlálásra a rendszerváltás jogbizonytalansága és az ebből fakadó komoly társadalmi bizalomvesztés nyomta rá a bélyegét. A KSH megint vergődött, a pártállam összeomlott, az új alkotmányos intézmények részint nem fejtettek ki a népszámlálásra érdemi hatást,

részint meg sem alakultak. „A politikai és gazdasági átmenetet kísérő feszült belpolitikai légkör a lakosságban bizonytalanságot szült, rontotta az adatszolgáltatási készséget. Nem segítette a munkát az sem, hogy a népszámlálás végrehajtásának évében tavasszal országgyűlési, ősszel helyhatósági választások voltak, aminek hatása már az adatfelvétel előkészítésekor is, de különösen annak végrehajtásakor észlelhető volt. Az akkor tanácsai formában működő helyhatóságok nem tekintették elsődleges feladatuknak a népszámlálás segítségét...”⁴⁰

A 2001-es az első jogállami, az adatvédelmi elveket tudatosan követő, az adatvédelmi törvény hatálybalépését és az adatvédelmi biztos hivatalának létrejöttét követő népszámlálás. A másodikra várni kell. Abban a körülbelül utolsó pillanatban került erre sor, amikor még eleven volt a jogállami forradalom emléke, az alkotmánybírósnak a magánéleti jogokat, az adatvédelmet radikálisan a jogállami működés homlokterébe állító, meg nem alkuvó intranzigens magatartása. Más szóval működtek a jogállami kontrollintézmények, és a Központi Statisztikai Hivatal maga is még az alkotmányos demokrácia szolgálatában állt. Személyenként egy négyoldalas kérdőívet, illetve lakásonként szintén négyoldalas kérdőívet kellett kitölteni.

A 2001-es népszámlálás arra is bizonyíték, hogy a jogállami (itt adatvédelmi) követelmények teljesítése nem rombolja a hatékonyságot, de még költségei is szerényebbek használnál. A KSH és az adatvédelmi

³⁸ Majtényi László–Bayer Judit: Információs jog file:///C:/Users/Dr.%20Majt%C3%A9ny%C3%A9ny%20L%C3%A1szl%C3%B3/Dropbox/PC/Downloads/informacios-es-mediajog-i-tk-2.pdf

³⁹ Peter Irons: Justice Delayed: The Record of the Japanese American Internment Cases. Wesleyan University Press, 1989. Idézi R. Dworkin, 2003.

⁴⁰ https://www.ksh.hu/nepszamlalas/magyarorszag_i_nepszamlalasok_tortenete

biztos hivatalának együttműködése sikeres volt. Az adatvédelmi biztos támogatta, hogy például a vallásra, nemzetiségre vonatkozó összesített adatok fontos társadalmi ismeretekkel gazdagítják az országot, Mellár Tamás KSH-elnök pedig készséggel elfogadta, sőt javasolta is, hogy a tragikus előzményekre is tekintettel még a lehetőségét is ki kell zárni annak, hogy az érzékeny adataikról nyilatkozó polgároknak attól kelljen tartaniuk, hogy őket bárki azonosíthassa, szabadságait veszélyeztetve.

A két fél közötti megállapodást az adatvédelmi biztos oldaláról ez az állampolgári panaszra küldött adatvédelmi biztosi válaszlevél tükrözi: „...a különleges adatokra vonatkozó kérdésekre nem kötelező válaszolni... A népszámlálási célú adatgyűjtés adatvédelmi vonatkozásaival kapcsolatban többször konzultáltam a Központi Statisztikai Hivatal elnökével, akivel – a polgárok kétségeit és aggodalmait eloszlatandó – abban állapodtunk meg, hogy a KSH elnöke a számlálóbiztosoknak szóló utasítását úgy módosította, hogy a kérdőívek utca, házszám, emelet, ajtó rovatait (részletes címmegjelölést) üresen kell hagyni. ...Kérem, hogy a tragikus történelmi előzmények ellenére tekintsen bizalommal az adatgyűjtésre...”⁴¹ Ez a megoldás az anonimizálással együtt kizárta az azonosíthatóságot.

Az adatvédelmi biztos egyik ugyancsak a 2001-es népszámlálás idején megfogalmazott állásfoglalása szerint törvényi tilalom hiányában nem kizárt, hogy a népszámláláskor „...a családtagok egymásról szolgáltatassanak adatot. Ez alól *kivételt jelentenek a*

vallásra, nemzetiségre és fogyatékos-ságra vonatkozó kérdések, melyekre – különleges adatok lévén – nem kötelező a válaszadás, így mindenki belátása szerint eldöntheti, hogy erre vonatkozóan szolgáltat-e adatot saját magáról.”⁴² Azaz az egészségi állapot, fogyatékos-ság, a nemzetiség, az etnikai hovatartozás, a nyelvhasználat, a hitbéli, lelkiismereti, világnézeti meggyőződés tekintetében csakis személyesen az érintett nyilatkozhatott. Ez, tegyük hozzá, az adatvédelmi szabályozás alapelveiből és konkrét szabályaiból is fakadó elemi követelmény. A 2001-es népszámlálás idején a lakhatással kapcsolatos kérdőív fizikailag is elvált a személyes kérdéseket tartalmazótól, amelyet külön kérdőív tartalmazott. A népszámlálásnak ez az alapvető követelménye átvezet a 2022-es vétkekhez.

2022-es népszámlálás – rendetlenségek és vétkek

Az autokráciában nincsen becsülete a szabadságnak. Mégis akadnak olyan (még?) nem totális autokráciák, amelyek saját érdekükben itt-ott megtűrnek autonómiákat. Ilyenek lehetnek a statisztikai szolgálatok és például különböző szinten az iskolák, egyetemek is. A Központi Statisztikai Hivatalnak a viharos magyar történelem során volt alkalma megtanulni, többször kifejezetten ígérte is, hogy soha többé *nem szolgál ki politikai érdekeket*. A nemzethez fűződő helyébe mégis megint a politika iránti lojalitás lépett. A KSH-ban jó ideje a legmagasabb szinten jelentek meg a kívülről, de persze a NER világából ejtőernyővel

⁴¹ A 24/A/2001. sz. ügy.

⁴² <https://naih.hu/files/Adatvedelmi-biztos-beszamolaja-2001.PDF>, A 90/A/2001. sz. ügy.

érkező és ugyanígy távozó, statisztikai végzettséget és gyakorlatot felmutatni nem tudó, viszont igen aktív káderek.⁴³

„A(z)... általunk megkérdezett kutató(k)... hozzáteszik, hogy a KSH publikálási, kommunikációs gyakorlata sokat romlott, pontosabban átpolitizálódott a Nemzeti Együttműködés Rendszerében. [...] Ismeretes, hogy 2021–22-ben, tehát az országot a Covid-járvány mellett információs zárlattal is megterhelő időszakban, a KSH-hoz kerülő korábbi jegybanki alelnök Windisch Lászlónak kommunikációért felelős elnökhelyettesi státuszt kreáltak a KSH-ban. Ő ma már egy másik, elvileg a kormányzat kontrolljáért felelős intézmény, az Állami Számvevőszék elnöke.”⁴⁴

Jellemző epizód, hogy Vukovich Gabriella KSH-elnök 2013-ban a Magyar Statisztikai Társaság *anyagi támogatását* ahhoz kötötte, hogy

a társaság szakmai konferenciáján az előadásra felkért korábbi elnök, Mellár Tamás, aki a 2001-es népszámlálást is közmegegyezéssel irányította, nem szerepelhet a konferencia programjában. Jogállamban ez persze rendkívül illetlen viselkedés. De még a nem jogállamban is nagyon csúnya dolog. A Magyar Statisztikai Társaság (MST) etikai testülete el is marasztalta Vukovich Gabriellát. Az etikai bizottság ma is olvasható döntése szerint – írjuk fel nagy betűkkel valahova jó magasra, mert ritka bátorság ez hazánkban – az elnök „hatalmával visszaélve” etikai vétséget követett el.⁴⁵ Mellárt egyébként 2002-ben a szocialista-liberális kormány rúgta ki, jellemző ez is, a munkaügyi bíróság ítélete szerint jogellenesen.⁴⁶

A nem csak a hatékonyságot, de a jogokat is veszélyeztető technikai hibák gyakorta nem függetlenek a rendszertől, amely érzéketlen az alkotmányos igényekre. Ha nincsenek követelmények, akkor trehányáság van. Az EU adatvédelmi rendelete újrafogalmazta a technikai adatvédelem, az adatbiztonság fogalmát. A hatályos szabályozás alapján az *integritás elve* azt a követelményt jelenti, hogy megfelelő informatikai, technikai, szervezési intézkedések alkalmazásával biztosítani kell a személyes adatok biztonságát az adatkezelés során. Védeni kell az adatokat a jogosulatlan vagy jogellenes felhasználás ellen, akár csak a véletlen elvesztés, megsemmisülés

⁴³ „Mellár [...] a Heti Válaszban egy cikkében nem találta szerencsésnek, hogy a KSH elnökhelyettesének nevezték ki a statisztikai végzettséget és gyakorlatot felmutatni nem tudó Vízkelety Mariannt, aki az első Orbán-kormány idején a Miniszterelnöki Hivatal gazdasági és társadalompolitikai titkárságát vezette. Vukovich szerint ezért bocsánatot kellene kérnie a KSH dolgozóitól.” (Azóta a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület közgyűlés 2019. január 22-én Vízkelety Mariannt, az Igazságügyi Minisztérium igazságügyi kapcsolatokért felelős államtitkárát választotta meg a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület elnökévé, aki alakulása óta tagja az egyesületnek, valamint a Százak Tanácsának, a Széll Kálmán Alapítványnak és több más nemzeti értékrendű civil szervezetnek.). Azt is tegyük hozzá, Mellár 2006-ban a szocialista kormányt élesen bírálta, amiért az a kedvezőtlen hiányadatokat eltitkolta. https://nepszava.hu/1018074_etikai-vetseget-kovetett-el-a-ksh-elnok <https://www.vg.hu/kozelet/2021/01/a-ksh-nal-folytatja-windisch-laszlo>

⁴⁴ <https://www.szabadeuropa.hu/a/lakcimvalto-fidelitasosok-buszke-romak-kihuzott-kerdesek-lehet-e-kubator-lista-a-nepszamlalashol/32066787.html>

⁴⁵ https://www.mstnet.hu/cikkek/_doku/MST_Etikai_Mellar_Tamas_allasfoglalas.pdf

⁴⁶ <https://www.szabadeuropa.hu/a/lakcimvalto-fidelitasosok-buszke-romak-kihuzott-kerdesek-lehet-e-kubator-lista-a-nepszamlalashol/32066787.html>

vagy károsodás ellen. Ez a népszámlálás idején finoman szólva hiányos volt. Az alkotmányos követelmények, a szakmaiság az autokráciában rendre háttérbe szorulnak. A népszámlálást végig elkísérték a nemcsak bosszúságot, hanem adatvesztésekkel, veszélyes többszöröződésekkel, a személyes adatok útjának követhetlenségével fenyegető, alkotmányos jogokat érintő sérelmekhez vezető technikai hibák, amelyek azt is mutatták, hogy maga a KSH, azaz az adatkezelő sem volt tisztában azzal, hogy adott időben milyen személyes adatokkal rendelkezett. A rosszul működő online felület hibái nyomasztónak bizonyultak. Eleinte akadozott, azután kétszer össze is omlott. Az erre szolgáló zöld számot felhívva egy robothang erről tájékoztatta is az értetlen és mérges telefonálókat.⁴⁷ Elég árulkodó módon a menet közbeni akadozások mellett az online határidő lejárta előtt, október 16-án megint csak összeomlott az informatikai rendszer.⁴⁸ Az utolsó napi leál-lás miatt nem, de az első napi miatt „terheléses támadás” miatt nyomozás indult. A KSH tervezett feljelentését megelőzte az ORFK, amely maga döntött a nyomozásról, amelynek eredményéről nincs, de valószínűleg nem is lesz hír. Az ilyenkor valószínű forgatókönyv, hogy maga a rosszul tervezett és felépített rendszer generálja a „terheléses támadást”, hiszen, noha éppen ez az informatikai feladat, mégsem számolnak a rendszer terhelésének reális mértékével. Vukovich

Gabriella KSH-elnök előadásában ez így szól: *„Minden országban vannak az első egy-két napon problémák, minden ország statisztikai hivatalának meg kell küzdenie ezzel a problémával, hogy voltaképpen nehezen kiszámítható terhelésre hogyan tudja optimalizálni a lehetőségeket. Ezzel együtt a szombati probléma után már nem kell ilyennel szembenézni és a továbbiakban felhőtlenül fog működni a rendszer.”*⁴⁹ – Rossz jóslat. Nem így történt. Az online kitöltés időszakában ugyanis 3,2 millió címről 7 millió személyi kérdőívet küldtek be az állampolgárok, amelyek feltehetően éppen a nyitva álló időszak elején és végén – erre, noha oly logikus, nem számítottak – generálhatta a legtömegesebb online kapcsolatot, éppen akkor, amikor nemcsak akadozott, de meg is adta magát a KSH rendszere.

A kitöltött és beküldött kérdőívek a KSH erre a célra létrehozott szerverére kerültek, ahol az adatokat titkosítják és fokozottan védett környezetben tárolják. Elvben. Valójában kérdezőbiztosok arra panaszkodtak, hogy a szerverre az adatokat gyakran nem tudták feltölteni, ami önmagában is komoly adatvédelmi incidens, mert az állampolgárok különleges adatait ezen adatok integritása biztosítására nem a kérdezőbiztosok táblagépein kell tárolni. Ezen túl is, elmondták a tapasztalataikról beszámoló kérdezőbiztosok, noha ez alig hihető „a tabletekből, amiket használtunk, sokat vissza kellett adni, mert nem volt rajtuk net”.⁵⁰ Kovács Marcell, a KSH főosz-

⁴⁷ https://hvg.hu/itthon/20221001_Az_első_napon_összeomlott_a_nepszamlalasi_rendszer

⁴⁸ https://nepszava.hu/3173165_sajat-eszleles-alapjan-indult-nyomozas-a-nepszavazasi-oldal-terheleses-tamadasa-miatt

⁴⁹ <https://infostart.hu/interju/2022/10/05/nepszamlalasi-kerdezz-felelek-vukovich-gabriellaval-a-ksh-elnokevel>

⁵⁰ https://hvg.hu/itthon/20221107_Nepszamlalas_szamlalobiztos_rendszerhibak

tályvezetője ugyanakkor szigorúan figyelmeztetett: „A statisztikai törvény szerint, aki a kötelező statisztikai adatgyűjtési kötelezettségét nem teljesíti, közigazgatási bírsággal sújtható, amelynek mértéke 200 ezer forintig is terjedhet”.⁵¹

A közösségi oldalakon több állampolgár, aki korábban online már kitöltötte a népszámlálási kérdőívet, arra panaszkodott, hogy a népszámláláson való részvétel *elmulasztása* miatt üzenetekben pénzbírsággal fenyegetik őket.

Tegyük hozzá, a KSH és a hozzá hasonlóan *független*, sőt bármely hatalom iránt, ha lehet, még készségesebb Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hivatal (NAIH) szorosan együttműködött az adatkezelés kialakításában.⁵² Lássuk ennek további (vég)eredményeit!

Tartalmi bajok

Noha a technikai hiányosságok maguk is komolyan veszélyeztetik a szabadságot, a legsúlyosabb problémák természetesen mégiscsak tartalmiak. Az egész, ahogy van, a magánéleti jogok minden eleme alapján sérelmes. Noha a legintimebb kérdésekre kíváncsi az államot képviselő NER (korábbi külföldi tartózkodások, állampolgárságok, nyelvtudás, nemzetiséghez tartozás, anyanyelv, családi, baráti közösségben használt nyelv, vallás, a családban betöltött szerep, egészségi állapot, testi, szelle-

mi fogyatékoság), miután személyes kódot senki nem kap, már a kitöltéskor sérül a magánélethez, például az egyedülléthez fűződő jogunk.

Arany János korában sem lett volna ez az eljárás jogszerű, de legalább életszerűbb lett volna. Mindenesetre ma nem Arany János 1851-ben írt *Családi kör* című versének világában élünk, mely szerint: „Nem késik azonban a jó háziasszony, / Illő, hogy urának ennivalót hozzon, / Kiteszi középre a nagy *asztalszéket*, / Arra tálalja fel az egyszerű étket. / Maga evett ő már, a gyerek sem éhes, / De a férj unszolja: „Gyer közelebb, édes!” / Jobb ízű a falat, ha mindnyájan esznek, – / Egy-egy szárnyat, combot nyújt a kicsinyeknek.” Szóval nemhogy nem egy lakóhelyiségből állnak a lakások, de a népszámlálási kérdőívhez sem ehhez hasonlóan gyülekezének össze az édes háziak. Hanem az irkálja meg a kérdőívet, akár magányában is, akinek a legtöbb ideje van. Ezzel összefüggésben a népszámlálás leírása rögtön valótlansággal indít: „Minden háztartásban ki kell tölteni egy lakáskérdőívet és annyi személyi kérdőívet, ahányan a lakásban laknak.”⁵³ Nem egészen így van. A KSH elnöke már maga sem az együtt lakó személyek külön kérdőívéről beszél:

Kérdés: Ha megérkezik a kód, meglehetősen, hogy a családfő megnyitja az internetes oldalt, az online kérdőívet, s az egész család nevében kitölti? Válasz: Természetesen, ez a legegyszerűbb, rögtön az elején beírjuk a lakáskérdőívben, hogy hányan lakunk abban a lakásban, onnantól kezdve, mikor befejeztük a lakáskérdőívet, személyi kérdőívet ajánl fel, azt kitöltjük az egyik személyről, akkor

⁵¹ <https://24.hu/belfold/2022/04/20/nepszamlalas-2022-kovacs-marcell-interju/>

⁵² <https://naih.hu/hirek/519-kozlemenya-nepszamlalassal-kapcsolatos-adatkezelesek-vonatkozasaban> https://hvg.hu/itthon/20221107_Nepszamlalas_szamlalobiztos_rendszerhibak https://nepszamlalas2022.hu/media/KSH_Nepszamlalas_adatkezesi_tajekoztatoja_masodik.pdf

⁵³ <https://nepszamlalas2022.hu/a-kerdoivrol>

kapunk egy másik személyi kérdőívet, ez automatikusan generálódik, automatikusan jön fel a képernyőre, és akkor annyi személyi kérdőív jön fel a képernyőre sorban, ahány személyt beírtunk, hogy ott lakik.”⁵⁴

A 2001-es, még jogállami népszámlálás idején a lakásra és az ott élő személyekre vonatkozó kérdések – mivel a személyiségi jogok tiszteletben tartása csak a válaszadó egyének integritásának biztosításával lehetséges – ténylegesen el voltak választva. A mostaninál viszont valójában az elektronikus lakás- és személyi kérdőíven található kérdések, ha szabad egy hasonlattal élnünk, elválaszthatatlanul egymáshoz vannak hegesztve. Nem is kap a népszámlálásban részt vevő minden érintett személyes, adatfelvételre jogosító kódot, hanem lakásingatlanonként osztottak ki egyet. A magyarral párhuzamosan folyó romániai népszámlálás kérdőíve kéri a kitöltő személyi számát, ami ugyan a magyar esetében is meglévő azonosítás adatvédelmileg kockázatos további garanciája, viszont némi biztosíték arra, hogy a személyes válaszokat ne más adja meg.⁵⁵ Ennek magánéleti következményeit aligha gondolták végig. Ha valaki elkezdte kitölteni a lakáskérdőívet, szabály szerint beírva az ott lakókat, köztük a tulajdonossal együtt lakó bérlet/albérlet, addig nem szabadult meg tőle, amíg a lakásban életvitelszerűen élő összes személyről, ideértve az ott élő személyes intimitásához tartozó részeket, még ha az érintett nincs is

jelen, nem is tud az egészméről, nem töltheti ki (a kitöltési tanácsok elmondják, hogyha a lakásban kizárólag bérlők élnek, akkor ők töltsék ki a kérdőívet, de az egy lakásban lakó idegenek esetéről – például tulajdonos-bérlő-albérlet – mélyen hallgat).

Tehát a 21. század nem a családi kör világa. A népszámlálási kérdőívet kitöltő nagypapa/nagymama, ha akar, se mond igazat, ő esetleg katolikus, de fia, unokája a nagyszülővel nem egyeztetett módon vallástalan, valamelyik karizmatikus felekezet híve, evangélikus, buddhista, agnosztikus, esetleg valamely ágon lévő nőági felmenőit követve vagy betérés következtében vallásos zsidó. Bármi lehet. Viccesnek hangzik talán, de lehet halálosan komoly.

A német/szlovák/örmény stb. felmenőkkel (is) rendelkező családokban, legyenek édes testvérek, és éljenek egy fedél alatt, egyesek nemzetiségi öntudattal rendelkeznek, mások erős nemzeti érzésű magyarok. Az identitásról való beszéd amúgy illékony és szituatív jelenség. Önerzetes és hovatarozásukra büszke roma ismerőseinket meg kellett nyugtatnunk, hogy nem jogi, de nem is erkölcsi vétség, ha a nemzetiségi önkormányzati választáson önmagát romaként azonosító, a névjegyzékbe bejelentkező polgár, a népszámláláson viszont már nem kíván válaszolni a nemzetiségét firtató kérdésre. A magánéleti sérelmeken túl is pontatlan így személytelenül átabotában, nem érintettet kérdezni.

Az eddigi népszámlálási adatok alapján amúgy is az látszik, hogy a totálissá váló államban az állampolgári közösségek nem díjazták a trón és az oltár szövetségét: 2001-

⁵⁴ <https://infostart.hu/interju/2022/10/05/nepszamlalasi-kerdezz-felelek-vukovich-gabriellaval-a-ksh-elnokevel>

⁵⁵ https://www.nepszamlalas.ro/uploads/Dokumentumok/Nepszamlalas-ro_segedlet_v1.pdf

ben még római katolikusként azonosította magát a válaszadók 52 százaléka, 2011-re ez 37 százalékra (!) csökkent, a reformátusok száma 16-ról 11 százalékra, az evangélikusok pedig 3-ról 2,2-re. Felekezethez nem tartozó volt 2001-ben tíz, 2011-ben pedig 27 százalék. Az akkor még hangsúlyozottan autonóm Hit Gyülekezete 2001-ben nyilatkozatban kifogásolta a vallást, felekezeti hovatartozást firtató kérdést, és felszólította híveit, hogy tagadják meg a válaszadást: „A népszámlálás valamely állami döntés előkészítésére szolgál, ezért megkérdőjelezhető, hogy milyen döntéshez van szükség erre az adatra” – állították, hozzátéve, hogy „[a] Nemzetbiztonsági Hivatal tavalyi évkönyve kockázatként tüntette fel a növekvő új vallási mozgalmakat. Ezek után ki tudja, kit milyen retorzió érhet magánemberként is.”⁵⁶ Kutatói várakozások szerint a statisztikai vallásosság mutatóiban a 2022-es adatok anynyiban trendfordítók lehetnek, hogy a válaszadók többsége, várhatóan először, nem sorolja magát valamely felekezet tagjának.⁵⁷

Aszemélyesség hiánya nem csupán a jogok biztosítását, de a nemzetiségi adatok hitelességét csoportszinten is befolyásolhatja. Olykor még a hasonló morális alapon állók is, például a közhatalommal való együttműködés kérdésében, egymással ellentétes következtetésre jutnak. Az egymást kizáró nemzetpolitikai állásfoglalások – ez egzisztenciális probléma – egyaránt lehetnek hitelesek, habár

eltérők, ám morálisan külön-külön megalapozottak. A Setét Jenő által vezetett „Idetartozunk Egyesület megalakulása történetileg a 2011-es népszámlálás kapcsán folytatott (Sokszínű Magyarország elnevezésű) társadalmi kampányhoz köthető. A népszámlálás mint politikai vállalás volt jelen a romák életében. 2001-ben alig több, mint 196 000 fő mondta magáról, hogy valamely hazai cigány, roma csoport tagja, 2011-ben sikerült több mint ezer roma honfitársunkat felhelyezni az ország demográfiai térképére.” Az Idetartozunk Egyesület népszámlálásra kihelyezett, a cigányság megvallására biztató identitáskampányát a liberális OSI finanszírozta.⁵⁸

A Magyarországi Roma Parlament ezzel szemben a mostani népszámlálás ügyében olyan állásfoglalást adott ki, amelyben, ugyancsak megfontolandó érvekkel, a nemzetiségre vonatkozó népszámlálási kérdés válasz nélkül hagyására szólított fel: „Abból indultunk ki, hogy nem bízhatunk meg egy olyan pártállamban, amelyik antidemokratikus módon jutott hatalomhoz, amelyik leépítette az összes jogállami intézményt, és amelynek politikája etnicista. Amelyik államban nem bízunk meg (mert például eddig minden információt az önkényuralma kiépítésére használt), annak nem adunk ki magunkról olyan információt, amivel visszaélhet. Mellesleg a magyar adatvédelmi jogszabályok a nemzetközi emberi jogi kötelezettségek miatt lehetőséget nyújtanak arra, hogy az érzékeny adatainkat ne adjuk ki! Ezért is biztattuk arra a romákat, hogy 2022-ben ne nyilatkozzanak a

⁵⁶ <https://www.origo.hu/itthon/20010129tiz.html>

⁵⁷ https://hvg.hu/360/202245_vallasi_prognozis_nepszamlalas_valasztas_tobbsegbol_kisebbsseg

⁵⁸ <https://www.idetartozunk.org/rolunk/>

nemzetiségi és a vallási hovatartozásukról.”⁵⁹ Horváth Aladár Setét Jenő halála után így fogalmazott: „Meggyőződésem, hogy ha Setét Jenő élne, most nem állt volna bele egy cigány adatgyűjtő kampányba, mert ő nem lenne képes elfedni: a 12 éve regnáló kormány a politikai hatalmának bebetonozására használta a személyes adatokat, ahogy a romákat is: mi vagyunk a legolcsóbb szavazat, amely nélkül nincs kétharmad. Cserébe szétverték mindent, ami öntudatot sugárzó, jogállamiságot akaró intézményünk volt...”⁶⁰

Következmények

Nagy valószínűséggel ez a szétpancserkedett népszámlálás lesz az utolsó abban a sorban, amelynek adatközlői elvben az önmagukról nyilatkozó állampolgárok. Ezután a népszámlálások már a közigazgatási szervek egymással kommunikáló egységeitől begyűjtött adatok átvételével zajlanak.

Ez a jogelvek szerint egyfelől megnyugtató, másrészt viszont nyugtalanító is. A statisztikai hivatal az adatáramlás tekintetében funkciója szerint egyirányú utca, minden egyedi, adott esetben személyes adatot befogad, de semmit nem ad ki. Az autokrata rendszer egyik működési elve viszont úgy szól, hogy minden adat az övé. El is viheti, el is lophatja a szárnyaló Pegasusszal vagy – legyen ósdi vagy modern – bármilyen eszközzel, ideértve személyes adatainkat, azaz személyiségünk darabjait. Ahol működnek a demokratikus ellenőrző intézmények, ott elviselhető,

hogy az állam egymással nem összekötött adatbázisaiból a statisztikai szolgálatokat érdeklő adatok beszerezhetők, de ahol személyes adatainkat, integritásunkat az arra hivatott intézmények nem óvják, ott fennáll a veszély, hogy a különböző állami hivatalok adatbázisában megbúvó adatok addig, amíg személyes jellegüktől nem fosztják meg ezeket és rendezik aggregátumokba, nem csak a statisztikai hivatal szerverein találkoznak. Féltенünk kell például a vallási meggyőződésünkéről, nemzeti és etnikai hovatartozásunkról szóló információkat, amelyeknek, egészen kivételes eseteket leszámítva, egyáltalán nincs helyük az állami nyilvántartásokban.

Tegyük ehhez hozzá, keserűen, egészségügyi adataink, mára, a statisztikától függetlenül, amúgy is védtelenek.⁶¹

A NER, akárcsak autokrata elődei, minden – de mindenekelőtt a személyes – autonómiától irtózik, azt kifejezetten gyűlöli. Nem tudhatjuk, mit hoz a jövő, manapság, noha határainkon megint fegyverek dörögnek, nincs napirenden a jogellenes népszámlálás miatt az Úr által Dávid alattvalóira alábocsátott döghalál, nem használják a népszámlálással szerzett tudást előkelők és közrendűek megkülönböztetésére, népirtásra, elmebetegek, homoszexuálisok megölésére, japán származékok összegyűjtésére, német nemzetiségű magyarok házuktól, jószáguk-

⁵⁹ <https://romaparlament.hu/a-nepszamlalasrol/>

⁶⁰ Lásd előző l.j.: Horváth Aladár uo.

⁶¹ Ajánlom az ez ügyben tájékozódni óhajtók-nak: (2) Tiltakozunk egészségügyi adataink feltöltése ellen | Facebook

tól, hazájuktól való megfosztására. Ami viszont közvetlenül fenyeget, és ez is éppen elég, az az a csapda, amiről a német alkotmánybíróság e szövegben emlegetett híres határozata és ennek nyomán a magyar Alkotmánybíróság is szól, hogy ha nem találunk utat a nyilvántartások labirintusában, ha nem tudhatjuk, odafent mi mindent tudnak rólunk, az az információs önrendelkezésünk, személyiségünk feladásának útja.

Ezt sokan érzik elviselhetetlennek. Félmillióan, köztük szabadelvűek, ilyen vagy olyan kisebbséghez tartozók már itthagyták ezt az édes-mostoha hazát. Orbán idei

tusványosi fajkeveredős beszéde és a Roma Parlament népszámlálási bojkottfelhívása aligha független egymástól, amint az sem, hogy ők már a haza elhagyásáról is szólnak: „*Ha Magyarország nem viselkedik hazaként, legyen Európa az otthonunk!*”⁶² És József Attilát szó és értelem szerint felidézve, megkérdezhetjük: „fő-e uj méreg, mely közénk hatol”, mert nem sejthetjük, mikor lesz elég ok előkotorni azt a kartotékot, mely jogunk sérti meg.

⁶² <https://www.es.hu/cikk/2022-08-05/majtenyi-laszlo/porajmos.html>

Szerzőink könyvei

